

The elements of Turkish folk culture of Âşık Deryâmî's poems

Âşık Deryâmî'nin şiiirlerinde Türk halk kültürü unsurları

Erol Erođlu¹

Ercan Demirci²

Abstract

Âşık Deryâmî is one of the representatives of minstrel literature of the 20th century. Like his predecessor and contemporary minstrels, he lived as a member of ordinary people, and naturally, grew up with folk culture.

The main purpose of this study is to examine the folk culture elements that take place in Minstrel Deryâmî's poems. To achieve this goal books about Deryâmî has been scanned with great care; proverbs, idioms, place names, plant names, local sayings, beliefs, occupations, folk poets and minstrels, prayers, curses, religious motives, relationships, musical instruments, fairy-tale motives etc. in books have been struggled to examine. The datas have been shown in tables. It has been brought out that two indispensable words "rose" and "nightingale" of both divan literature and folk literature are mostly used in Deryâmî's poems.

Keywords: Âşık Deryâmî, Turkish folk culture, minstrelsy, folk poetry, "rose" and "nightingale".

Extended English Abstract

Özet

Âşık Deryâmî 20. yüzyıl âşık edebiyatının temsilcilerinden biridir. Bu çalışmanın temel amacı; Âşık Deryâmî'nin şiiirlerinde yer alan halk kültürü öğelerini incelemektir. Bu amaçla; biri Deryâmî hakkında yazılmış olan, diğeri şiiirlerinin yer aldığı iki kitap büyük bir titizlikle taranmış, kitaplarda yer alan atasözleri, deyimler, yer adları, bitki adları, yerel söyleyişler, inançlar, meslekler, halk şairi ve ozanları, dualar-beddualar, dinsel motifler, akrabalıklar, müzik aletleri, masal motifleri, vb. incelenmeye çalışılmıştır. Veriler tablolar halinde gösterildi. Deryâmî'nin şiiirlerinde en sık olarak; hem divan edebiyatının hem de halk edebiyatının vazgeçilmez iki mazmunu "gül" ve "bülbul" sözcüklerini kullanıldığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Âşık Deryâmî, Türk Halk Kültürü, Âşıklık, Halk Şiiiri, Gül ve Bülbul.

¹ Yrd. Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, Devlet Konservatuvarı, Türk Halk Oyunları Bölümü, Sakarya, Türkiye, eeroglu@sakarya.edu.tr.

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı EABD, Sakarya, Türkiye, emir.demir@hotmail.com.

1. Giriş

Âşık Deryâmî; 1926 yılında Artvin'in Şavşat ilçesine bağlı, Armutlu köyünde doğmuştur. Asıl adı Dursun Ali Erdoğan'dır. Ahıska Türklerindedir. Deryâdan mülhem olan Deryâmî mahlasını, ustası Âşık Huzûri'den almıştır.

Küçük yaşta şiirle, halk hikâyeleriyle, bağlamayla ve âşıklık geleneğiyle tanışmıştır. Birçok âşıktan feyz almakla birlikte, ustası olarak kabul ettiği Âşık Huzûri'nin kendisi üzerindeki etkisi kalıcı olmuştur.

Hemen her konuda şiir yazmasına rağmen, özellikle hicivdeki başarısıyla adını duyurmuştur. Âşık Deryâmî, hakkında yazılan iki eser bulunmaktadır. Bu eserlerden ilki; 1987 yılında "Âşık Deryâmî, Hayatı ve Eserleri" adıyla Halil AÇIKGÖZ tarafından kaleme alınmıştır. Diğer ise; Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü (HAGEM) tarafından 1990 yılında "Gülme Zarıma" adıyla yayımlanmıştır. Çalışma sırasında söz konusu eserlerde yer alan bütün şiirler taranarak, halk kültürü unsurları tasnif edilmiştir.

2. Âşık Deryâmî'nin şiirleri

2.1. Dil ve üslup özellikleri

Âşık Deryâmî; şiirlerini sade bir dille yazmıştır. Şiirlerinde geleneğin bütün unsurlarını görmek mümkündür. Koçaklama, mani, taşlama, dudakdeğmez, muamma, atışma, koşma, güzelleme, ağıt gibi usûlleri rahatlıkla kullanır. Akıcı bir dile sahiptir. Şiirlerinde Ahıska ağzı ve Azeri Türkçesi'nden örneklere rastlanır. İrticalen şiir söyleme özelliği, onun en bariz yeteneklerinden biridir. Aşk temasını işlediği şiirlerinde "ulaşılamayan sevgiliye sitem" bütün görkemiyle ortaya çıkar. Kavuşamadığı sevgiliye intizar dolu sözler sunar. Şiirin ve geleneğin sınırları içinde kalarak yazdığı eserlerinde; duygu, coşku, estetik ve şekil şartları asla ihmal edilmez.

Şiirlerini üç ana başlık altında toplamak pekâlâ mümkündür. Birinci ve en önemli başlık aşktır. İkincisi taşlama ve üçüncüsü kahramanlık şiirleridir. Ancak; duyarlı her şair gibi Deryâmî de, toplum içinde var olan problemleri ele alarak; doğa, eğitim, inanç ve din, tasavvuf, methiye gibi konularda da eserler vermiştir. Ancak titiz bir inceleme yapıldığında onun bütün şiirlerine aşk temasının sindiği gözlemlenir. Aşk onun önceliğidir. Şiirlerinin ağırlıklı bir bölümü aşk üzerinedir.

Maddî aşktan yola çıkarak ilahî bir aşka yelken açtığını söylemek yanlış olmaz. Çünkü dünyanın faniliğinden, maddiyatın önemsizliğinden ve gerçek huzurun maneviyatta olduğundan dem vurur.

Deryâmî'nin dili ve üslubu Türk edebiyatının âşık tarzı geleneğinin motiflerini taşımaktadır. Eserlerinde geleneğin öncülerinden Erzurumlu Emrah ve Karacaoğlan'ın lirik tarzı görülür. Yine geleneğin son yüzyıldaki önemli temsilcilerinden Âşık Veysel'in, Summanî'nin, Reyhanî'nin, kullandığı tarz ve motifler Deryâmî tarafından ustalıkla kullanılmıştır. Şiirlerinde ikilemelere de yer vermiştir. Aynı sözcüğün yinelenmesiyle, eş anlamlı, yakın anlamlı, zıt anlamlı, yansıma sözcüklerle yapılan ve şiirde akıcılığı sağlayan ve dörtlüğün son kelimelerinde kullanılan bu kelimelerin anlamlı etkisinden yararlanmışır. Ellere Ellere (Açıkgöz, 1987:40), Gam Kemerî (Açıkgöz, 1987:41), Başka Başka (Açıkgöz, 1987:138) adlı şiirlerinde ikilimelere yer vermiştir.

2.2. Biçim özellikleri

Hece ölçüsünü kullanan Deryâmî'nin; ondört heceli ve hatta sone tarzı şiirleri olmakla birlikte, sekiz ve onbir heceli şiirleri çoğunluktadır. 6+5 =11'li ölçüyü sıkça kullanır. Halk şiirinin çok yaygın kullanılan bu ölçüsünü Deryâmî de oldukça akıcı bir tarzda kullanmıştır.

Halk şiirinde ve özellikle mani tarzında görüldüğü şekliyle ilk üç dizeyi dolgu malzemesi olarak kullanmayı zorunluluk kabul etmez. Gerektiğinde her dize müstakil anlamlara işaret eder ve asla son dizeye temel oluşturmak için söylenmiş sözlerden ibaret değildir. Döneminin şair ve ozanları gibi Deryâmî de yarım ve tam kafiyenin yanısıra zengin kafiye kullanmaya da özen göstermiştir. Zengin kafiyenin büyüleyici tınısının farkındadır. Şiirlerini zaman zaman redif ve cinaslarla süslemiştir.

Deryâmî'nin Açıkgöz'ün kitabında yer alan şiirleri arasında beş hece ile yazdığı Döner (Açıkgöz, 1987:58) ve Mevlâma (Açıkgöz, 1987:133) başlıklarını taşıyan iki şiiri bulunmaktadır.

7 heceli şiirleri; Olmaz mı?, Ateş Olur, Yeter! (Deryâmî, 1990), İşte Nefis, Götürü (Açıkgöz, 1987) başlıklarını taşımaktadır.

8 heceli şiirleri; Şehitler, Bu Yolu Sormayın Bana, Şaşmadan Geçtik, Ağır Ağır Koşmadan Gel, Namaz Kıl, Nefret Eyledim, Yağma Hasan'ın Böreği, Meyvesi mi Var, Dediler (Deryâmî, 1990), Erenler, Kıymayalım Ormanlara, Çok, Ramazan Ayı, Değmesin, Öldürürsün (Açıkgöz, 1987) isimlerini taşımaktadır.

11 heceli şiirleri; Hey Hoca, Beni Sormuşsun, Gülme Zarıma, Benim Sözüm Haksız İse, Bağramam Ya, Yemiştım Ya, Dinle, Haksızlık, Hoş Yeri Var Mı?, Demesi Gibi, Bazı Günler Güneşli Olur, Fakirlik, Hiç Şakası Yok, İsrafın Adını Kanaat Koyduk, Yarın Gel, Karası Güzel, Evladım, Tumanımı Yıkarım, Acırım, Ordayım, Dedim, Nice Dayı Dinledim, Değilim, Ekmeğe Saygı, Kanser Olursun, Sayısı Sayılmaz, Benzer, Yalandır, Rüşvet, Huzur, Yunus'a, Her Şeyin Başı Merhamet, Fena Mı Etmiş, İbaret, Ayar Et, Gözüm Ben Gidersem Sen

Kal Dünyada, Seni Kucakta Mı Doğurdu, Bülbül Oturdu, Vurdu, Olur Mu?, Bizi Kimse Yıkamaz (Deryâmî, 1990)

2.3. Nazım şekilleri

Âşık Deryâmî'nin; belirli olay ve kişiler için yazdığı nazire ve ithaf türünde verdiği eserler de bulunmaktadır. Bu tür eserleri arasında; Ver De Gel; “Necmettin Halil Onan’a”, Dem Sürelim; “Karacaoğlan’a Nazire”, Ellere Ellere; “Emrah’a Nazire”, Gönül Irmağı; “Nurzen Amran Hanım’a”, Bizim; “Kore Kahramanlarına”, Moskof; “İğdır’a Türk Kuşu’nun Gelmesi Münasebetiyle”, Yürüsün; “Kore Kahramanlarına”, Ağır Ağır; “Âşık Zülâlî’ye Nazire”, Ağıt; “A. Mecit Tokdemir’in Ardından”, Güç Tanımam; “Papandreu’ya” sayılabilir.

Ayrıca; muamma, manî, atışma, dudak değmez (Leb Değmez), hiciv türünde şiirler de yazmıştır. Dudak değmez, başka bir deyişle “leb değmez” âşıklık geleneğinin tarzlarından biridir. Bilgi, kıvrak zekâ ve konuşulan dile hâkimiyet gerektirir. Deryâmî birçok şenlik ve organizasyonda bu tarzı denemiş ve büyük takdir toplamıştır. Halk edebiyatının en küçük nazım birimi olan maniler Deryâmî'nin ustaca denediği türlerdendir. Manilerinin konusu oldukça çeşitlidir.

Geleneğın en çok ilgi duyulan alanlarından birisi atışmalardır. Bazı yörelerde deyişme adıyla da bilinir. Atışmalar genelde mizah içeriklidir. Deryâmî atışma konusunda da oldukça mahirdir. Deryâmî'nin ünlenmesi atışma tarzına yakınlık göstermesiyle bağlantılı olarak kabul edilebilir.

Deryâmî inançlı bir insan olmasına rağmen, bazı şiirlerinde Ömer Hayyam gibi destursuz, ölçüsüz ve hatta isyankârdır. Bu yönüyle Neyzen Tevfik’e de benzetilebilir. Fakat onun bütün şiirleri okuduğunda, bu neviden olanların istisna teşkil ettiğini görülür.

Şiirleri, onun ne yaman bir hiciv ustası olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Kırmadan, dökmeden ama hakikati bütün çıplaklığıyla gözler önüne serer. Bazen yokluğu ve yoksulluğu anlatır, bazen dini kullanarak, inançları sömürerek çıkar sağlayanlara seslenir, bazen bir sistem eleştirisi yaparak sağlık sistemini ele alır, bazen de serbest vezinle yazılan şiirleri taşlar.

Gül ve bülbül; Türk şiirinin en çok kullanılan mazmunlarından ikisidir. Özellikle aşk konulu şiirlerde bu iki güzel mazmun zirve yapmaktadır. Açıkğöz’ün kitabında yer alan şiirlerinde Deryâmî'nin 110 yerde gül, 91 defa bülbül kelimesini kullandığı görülmüştür.

3. Âşık Deryâmî'nin şiirlerinde Türk halk kültürü unsurları

3.1. Masal / Hikâye motifleri

Leyla (16)	Mecnun (2)	Züleyha	Kanber
Felek (15)	Zühre	Tahir	Kerem
Yusuf (4)	Kaf Dağı	Aslı	Şirin
Lokman Hekim	Kenan	Ferhat	

Deryâmî'nin şiirlerinde yer alan masal motifleri genelde anonim halk edebiyatında yer alan motiflerdir. Bunlar daha çok âşıklık geleneğinin içinde sıkça anlatılan; Leyla ile Mecnun, Kerem ile Aslı, Ferhat ile Şirin, Tahir ile Zühre, Kaf Dağı, Lokman Hekim gibi masal motifleridir.

3.2. Giyim kuşam

Etek (3)	Kemer (2)	Yazma
Hırka (3)	Çarık	Düğme
Don (2)	Şalvar	Toka

Deryâmî şiirlerinde, yörede giyilen kıyafetlere de yer verir. Özellikle yörede Deryâmî'nin çocukluk ve ilk gençlik yıllarına denk gelen dönemde yoksul yöre halkının giydiği “çarık” kelimesini kullanır. Deryâmî yaşadığı yoksul hayatın sembolü olarak çarık kelimesine şiirlerinde yer vermektedir.

Onun şiirlerinde yine yörede kadınların başlarına örttüğü ‘yazma’ kelimesini görülür. Bunların dışında; etek, hırka, kemer, don, şalvar ve toka sözcüklerini de kullanmıştır.

3.3. Meslekler

Şair (9)	Avcı	Bahçıvan	Kâtip	Gardiyan
Doktor (7)	Müftü	Dağcı	Mimar	Çiftçi
Sarraf (4)	Kadı	Baytar	Hamal	İşçi
Ozan (3)	Hemşire	Bağcı	Amele	Sendikacı
Hâkim (3)	Hancı	Seyyar Satıcı	Avukat	
Hekim (3)	Eczacı	Garson	Mühendis	
Savcı (2)	Gazeteci	Ocakçı	Arıcı	

Deryâmî şiirlerinde şair ve ozan kelimelerini de sık kullanır. Doktor ve hekim kelimelerini sık kullanması, birçok sağlık problemi yaşamasına, özellikle ömrünün son demlerinin hastane kapılarında geçmesine bağlanabilir.

Eroğlu, E., Demirci, E. (2012). Âşık Deryâmî'nin şiirlerinde Türk halk kültürü unsurları. *International Journal of Human Sciences* [Online]. (9)2, 224- 235.

Şair ve doktor kelimelerinden sonra en sık kullandığı meslek ismi “sarrafılık”tır. Bunların yanı sıra; hâkim, savcı, çiftçi, gazeteci, mimar, kadı, kâtip, baytar, arıcı, avcı, müftü, hemşire, hancı, eczacı, bahçıvan, dağcı, bağcı, seyyar satıcı, garson, ocakçı, işçi, sendikacı, gardiyan, avukat, mühendis, amele, hamal kelimelerini de kullanmıştır.

3.4. Akrabalık adları

Baba (7)	Sülale (2)	Analık
Evlat (5)	Kaynana (2)	Eş
Kardeş (4)	Gelin (2)	Oğul
Kız (3)	Bacı (2)	Amca
Dayı (3)	Ana	Torun

Akrabalık adlarından en çok kullandığını gördüğümüz sözcük ‘baba’dır. İkinci sırada ise ‘evlat’ ve ‘kardeş’ sözcükleri gelmektedir. Buna karşılık ‘ana’ sözcüğünü bir kez kullanmıştır.

Yöre kültüründe, bütün bir Türk toplumunda olduğu gibi insan ilişkilerinde akrabalık bağları büyük bir önem taşır. Deryâmî şiirlerinde de, bu akrabalık adları sıkça görülür. Kız, dayı, kaynana, gelin, sülale, bacı, torun, eş, oğul, analık, amca gibi kelimeler onun şiirinde yer bulmuşlardır.

3.5. Yer adları

Şavşat (34)	Sakarya (2)	Çumra
Karadeniz (7)	Trabzon (2)	İstanbul
Ağrı Dağı (6)	Ölçek Köyü	Hayber
Iğdır (5)	Artvin	Cerrahpaşa
Çoruh (3)	Arafat	Emirdağ
Mekke (2)	Adana	Fırat
Medine (2)	Erzurum	Sahara Dağı
Kerbela (2)	Kars	Bulgaristan
Türkiye (2)	Konya	Kore

Onun şiirlerinde doğum yeri olan Şavşat adı en fazla geçen yer adıdır. Şavşat ismini Karadeniz, Ağrı Dağı ve Iğdır takip eder. Bunların yanısıra; Çoruh, Mekke, Medine, Kerbela, Türkiye, Trabzon, Sakarya gibi yer adları da yer almaktadır.

3.6. Bitkiler - Çiçekler

Gül (110)	Sümbül (2)	Ceviz	Fesleğen
Çiçek (25)	Ayva	Elma	Kiraz
Reyhan (5)	Arpa	Buğday	Selvi
Menekşe (5)			

Deryâmî şiirlerinde abartılı sayılabilecek ölçüde yüz on yerde gül sözcüğü geçmektedir. Gül sözcüğünü; çiçek, reyhan, menekşe ve sümbül isimleri takip etmektedir. Selvi ve fesleğen de onun şiirlerini süslemiştir.

3.7. Müzik aletleri

Zurna (3)	Ney	Gitar
Keman (2)	Ud	Davul
Saz (2)		

Deryâmî'nin yaşadığı yörede yaygın olarak kullanılan zurna, şiirlerinde ilk sırayı alan müzik aletidir. Zurna, yöre düğünlerinin ve toplu eğlencelerin vazgeçilmez çalgısıdır. Zurnanın yanında; saz, keman, davul, ud, ney, gitar kelimeleri de şiirlerinde yer alır.

3.8. Dinî unsurlar

Mevla (25)	Cehennem (5)	Niyaz (3)	Muhammed (2)	Hoca
Allah (24)	Nur (5)	Hüda (2)	Peygamber (2)	İbadet
Hak (21)	Hakikat (5)	Zikir (2)	İsa (2)	Masiva
Namaz (18)	Manevi (5)	Dergâh (2)	Ahret (2)	Mescit
Şükür (16)	İman (4)	Haram (2)	Huri (2)	Molla
Kurban (13)	Melek(4)	Zemzem (2)	Yasin	Cemaat
Mezar (13)	Tanrı (5)	Kabir (2)	Şeriat	Cami
Yaradan (10)	Şeytan (3)	Kevser (2)	Oruç	Tarikat
Cennet (10)	Musa (3)	Rahman (2)	Mekke	Teneşir
Resul (8)	Kul (3)	Mümin (2)	Medine	Ecir
Rızık (7)	Rahmet (3)	Kubbe (2)	Münafık	Şerefe
Sırat (6)	Feyiz (3)	Mahşer (2)	Baki	Fani
Kader (6)	İblis (3)	Kiyamet (2)	Kerbela	
Ramazan (6)	Mevlana (3)	Nimet (2)	Din	
Kur'an (6)	Pir (3)	Vebal (2)	Minare	

Deryâmî'nin şiirlerinde dinî öğeleri yoğun olarak görmek mümkündür. Dinî öğeler arasında Mevlâ, Allah ve Hak isimleri sıklıkla kullanılmıştır. Çeşitli dinî motifleri bu kadar yoğun olarak kullanması, onun yetiştiği inanç atmosferi hakkında ipuçları vermektedir.

Deryâmî aşkı yanlış yerlerde aramamayı, gerçek aşkın peşinden gitmeyi tavsiye eder. Kendine has üslubuyla maddî aşkın boş olduğunu anlatır.

3.8.1. Dua-Beddua

Nadan (3)	Lanet (2)	Nankör
Namerd (3)	Kahpe Felek	Hain Canan

Eski Türklerde alkış ve kargış kelimeleriyle karşılanan dualar ve beddualar çok sık olmasa da Deryâmî şiirlerinde yer almaktadır. Sevgiliye; nankör, nadan, hain canan diye hitap eder. Kahpe felek diye inler, lanet olsun diye beddualar eder. Onu aldatanlara, yalancılara, üç kağıtçılara, devletin malını yiyenlere namerd diye yüklenir.

3.9. Kalıplaşmış sözler

3.9.1. Deyimler

Çoğunlukla gerçek anlamından ayrı bir anlam taşıyan ve en az iki sözcükten oluşan kalıplaşmış söz ya da sözcük gruplarına deyim denir. Deyimler tıpkı atasözleri gibi toplumun ortak değeridir. Ele alınan konuyu daha çarpıcı biçimde anlatmak için deyimlerden yararlanır. Deyimleri şiirde kullanmak büyük bir maharet ister. Çünkü şiirin kendine has bir dili vardır ve kalıplaşmış sözleri (deyim ve atasözleri) bu hassasiyeti gözeterek kullanmak gerekir. Dua, beddua, iltifat, dalkavukluk, küfür / hakaret deyimlerinden; alay ve eğlenme maksadıyla söylenen deyimlere, hikâye ve tasvir niteliğindeki deyimlere kadar birçok deyim çeşidi vardır.

Yörede pişmanlıkları anlatan ve Ahıska kökenli Türklerin kullandığı bir deyim olan “Ay bacayı aştı.” yaygın olarak kullanılmaktadır. Deryâmî'nin şiirlerinde “Ay bacayı aştı” ve “Şansı yaver gitmek” deyimleri tekrar edilmektedir. Ayrıca halk kültürünün önemli bir unsuru olan deyimleri yaygın olarak kullandığı görülmektedir.

Ay bacayı aştı (3)	Dil yarası	Yoldan şaşmak
Şansı yaver gitmek (2)	Sözüne kanmak	Belaya düşmek
Söz kıymak	Gözüm üstüne	Dil uzatmak
Teşrif etmek	Deveyi iğne deliğinden	Göz dikmek
Tarumar etmek	Atıp tutmak	Burnu havada
Yolundan şaşmak	Göze batmak	Gözü açılmak
Gurbete düşmek	Burnundan getirmek	Hasıraltı etmek
Sözünden çıkmak	Foyası çıkmak	Oralı olmamak
Kadrini bilmek	Vadesi dolmak	Aklını başından almak
Burnunda tütme	Gözü tok	Sırrını beyan etmek
Gözünden bir şey kaçmamak	Benzi solmak	El atmak
Ağzına geleni söylemek	Yan bakmak	Divan durmak
İzi üstüne dönmek	İkrar vermek	Sözü geçmemek
İçi başka dışı başka olmak	Kulak vermek	Yara deşmek
Kanadı kırılmış kuşa dönmek	İltica etmek	Fiğan etmek
Bağrı dağlanmak	Yara deşmek	Kaderine razı olmak
Menzile varmak	Şad olmak	Öküz trene bakar gibi bakmak
Ayak iken baş olmak	Kuru gürültü	Dem sürmek
Gecesini gündüzüne katmak	Aslan kesilmek	Can kuşu kafesten uçmak
El bağından el gülünü çalmak	Belasını bulmak	El atmak
Zarı zarı ağlamak	Kemale ermek	

3.9.2. Atasözleri

Azan bulur belasını	Büyük balık küçük balığı yutar
Tevazu şecerin başı yerededir	Ne ekersen onu biçersin
Aslan yatağında çakal yatamaz	

Genellikle uzun söz dizilerinden oluşan atasözlerini kullanmak, hece vezniyle yazan şair ve ozanlar için ustalık isteyen bir iştir. Hemen hemen bir mısraya denk gelen uzunluklarıyla atasözleri halk şiiirinde deyimler kadar revaçta olamamışlardır. Klasik divan şiiirinde yoğun olarak kullanılsa da, halk şiiirinde atasözü kullanmak çok yaygın bir uygulama değildir (Kaya;1999:149-168).

Deryâmî'nin şiiirlerinde de atasözleri yoğun olarak kullanılmamıştır. Yayınlanmış yaklaşık dört yüz adet şiiirinde onlarca deyim yer almasına rağmen, sadece beş adet atasözü yer almaktadır.

3.9.3. Mahallî ifadeler-Söyleyişler

Ahıska kökenli olan Deryâmî, şiirlerinde Ahıska ağzını çokça kullanır. Azerbaycan yöresinde de kullanılan sözcükler Şavşat'ın köylerinde kullanılmaktadır.

En çok kullandığını gördüğümüz yerel ifadeler “amuca” ve Arapça'dan dilimize geçen “leyl-ü nehar”dır. Gece gündüz anlamına gelen bu ibare; devam eden, kesintisiz ilerleyen durumları vurgulamaktır.

Amuca (11) (amca)	Nıkız (bencil, namert)
Leyl-ü nehar (8) (gece-gündüz)	İllah (illa)
Eyce (4) (iyice)	Ayan (açık, belli)
Namerd (3)	Atem (atayım)
Nadan (3) (nankör, kıymet bilmez)	Küskü (kalın sopa)
Şölve (2) (gölge, yansıma, parıltı)	Oray (orası)
Neça (2) (nice)	Ahil (ehil, akıllı)
Lanet (2)	Sılık (ıslık)
Helbet (2) (elbet)	Ey (İyi, güzel)
Bişmek (pişmek, yanmak)	Tavlanmak (şişmanlamak)
Eydir (iyidir)	Tokunmak (dokunmak)
Cebel (dağ)	Hilaf (yanlış, hata)
Külek (ahşap kap)	Hozan (verimsiz arazi)
Çoğ (çok)	Çigit (çekirdek)
Hanbar (ambar)	Hepisi (hepsi, tamamı)
Evmek (acele etmek)	Çarh-ı Dünya (Dünya'nın çarkı)
Söyünmek (sönmek)	Eniş (iniş)
İşhan (fidan, filiz)	Çoğ (çok)
Tezmek (kaçıp gitmek)	Doğanacak (doğuncaya kadar)
Ezrail (Azrail)	Göze (pınar)
Çağlanmak (yaşlanmak, büyüme)	Bed (çirkin)
Dişarki (yabancı, el)	Hızeg (kızak)
Çetin ki (sanmam ki)	Şehir (şehir)
Beyvane (büyük kadeh)	Yerişmiş (olgunlaşmış)
Nüsübet (musibet, bela)	Otarmak (Otlatmak)
Havya (ayva)	Matah (meta, değer)
Terlanmak (terlemek)	Seğirtmek (koşturmak)

Deryâmî'nin kullandığı diğer bazı yerel ifadeler arasında; eyce, nadan, şölve, neça, helbet, çağlanmak, hepisi, atem, eydir, bişmek, matah, seğırtme, havya, terlanmak, şeher, yerişmiş, otarmak, tezmek, oray, cebel, ahil, nüsübet, vb. yer almaktadır.

3.10. Şairler ve ozanlar:

Yunus Emre (4)	Emrah (2)	Âşık Sümmanî	Hayrettin Tokdemir
Karacaoğlan (4)	Aşık Huzuri	Hazık Yıldırım	Feyzi Halıcı
A. Mecit Tokdemir (3)	Aşık Zulali	Fuzuli	

Deryâmî; Yunus Emre, Erzurumlu Emrah ve Karacaoğlan'dan oldukça etkilenmiştir. Bu üç isim onun şiirlerinde çokça yer alır. Yine yörenin şöhretli ozan ve âşıklarından; Summani, Aşık Huzuri, Aşık Zulali, Abdülmecit Tokdemir, Hazık Yıldırım, Hayrettin Tokdemir gibi isimler de onun şiirlerinde geçen isimler arasında yer alır.

Sonuç

Âşık Deryâmî zaman zaman aykırı gibi görünse de, içinde yaşadığı toplumun değerlerini özümsemiş ve saygılı davranmıştır. Şiirlerinde Türk halk kültürü unsurlarını sıklıkla kullanmış, Âşık edebiyatında yer alan türleri başarılı bir şekilde ele almıştır. Çağının gerçeklerini yalın bir dille anlatmaya çalışmıştır. Zengin bir söz dağarcığına sahiptir. Yaşayan Türkçe'yi kullanmış, kelimelerin kökenine bakmayıp halkın benimsemesini ölçü olarak kullanmıştır.

Deryâmî; şiirlerinde en sık olarak, hem divan edebiyatının hem de halk edebiyatının vazgeçilmez iki mazmunu "gül" ve "bülbül" sözcüklerini kullanmıştır.

Şiirlerinde mahallî ifadelerle, söyleyişlere fazlasıyla yer vermiştir. Aynı şekilde atasözü ve özellikle deyimleri kullanmıştır. Dinî motifleri kullanması, Âşık Deryâmî'nin millî ve dinî kültürü sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle hicivlerindeki başarısı, onun bir sanatçıda olması gereken eleştirel düşünce yeteneğine sahip olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Kaynaklar

AÇIKGÖZ, Halil; **Âşık Deryâmî, Hayatı ve Eserleri**, Adapazarı Belediyesi Yayınları:2, İstanbul, 1987.

Âşık Deryâmî; **Gülme Zârıma**, Kültür Bakanlığı HAGEM Yayınları, Ankara, 1990.

KAYA, Bayram Ali; **Azmî-zâde Hâletî Dîvânı'da Atasözleri ve Deyimler**, Türk Dünyası Araştırmaları, Sayı: 118, İstanbul, Şubat-1999, s. 149-168.

Extended English Abstract

Âşık Deryâmî was born in Armutlu village in Şavşat which is related to Artvin. His essential name is Dursun Ali Erdoğan. He took his appulative name “Deryâmî” from his connoisseur “Âşık Huzuri”.

He met with folk poetry, Bağlama and Devotion Tradition at a young age. Âşık Huzuri has had a strong and permanent impression on him. Although he wrote poetry immediately about every subject, he got famous especially by his irony. There are two written achievements about Deryami. First of them; named as “Âşık Deryami, His Life and His Artifacts” has been written by Halil AÇIKGÖZ in 1987. The other one is; named as “Gülme Zarıma” has been published by Folk Culture Research and Development Directorate of Ministry of Culture.

Âşık Deryâmî is one of the representatives of minstrel literature of the 20th century. Like his predecessor and contemporary minstrels, he lived as a member of ordinary people, and naturally, grew up with folk culture.

This is why the elements of folk culture are intensely seen in his works. However, like most of our values, Deryami was neglected and did not draw enough interest in his life.

This study aims to study the elements of folk culture in Minstrel Deryami's poems as well as to carry the minstrel tradition which is an important part of folk literature and folk culture to next generations. Within the framework of this goal; Minstrel Deryami's life, works and the analysis of the elements of folklore in his works are included in our study.

The main purpose of this study is to examine the folk culture elements that take place in Minstrel Deryami's poems. To achieve this goal books about Deryâmî have been scanned with great care; proverbs, idioms, place names, plant names, local sayings, beliefs, occupations, folk poets and minstrels, prayers, curses, religious motives, relationships, musical instruments, fairy-tale motives etc. in books have been struggled to examine. The data have been shown in tables. It has been brought out that two indispensable words “rose” and “nightingale” of both divan literature and folk literature are mostly used in Deryâmî's poems.